

1. ELEGANCE NA LEDU A SNĚHU

Šatníky našich prababiček a pradědeček byly bohaté. Nechyběly v nich různé typy vycházkových oděvů, řada oblečení do společnosti i pro intimitu domova. Marrně bychom v nich ale hledali to, co tvoří přirozenou součást našeho vybavení: oděvy pro zimní sporty. Neznamená to však, že naše předky nelákala ledová pokrývka rybníků, řek nebo městských kluzišť. Před sto lety se dovedli stejně jako my radovat z jízdy na bruslích, i když to byla jen „želízka na kličku“. Přístupovali však ke sportovním aktivitám trochu jinak nežli my. Lékaři doporučovali opatrnost: *Klouzání na želízkách ponecháme toliko mladým, jejichž hnáty nejsou ještě tak křehké jako u starých.*

K bruslení jako k tanci

Zamrzlá Vltava představovala *Eldorado a cíl všech bruslařských tužeb*. Bruslilo se na celé její hladině od Prahy až do Chuchle a ještě dále, jak informoval tisk z počátku 20. století. Patrně nejdelší bruslařská dráha poskytovala zároveň i největší prostor pro společenský život.

Bruslení se stalo na přelomu 19. a 20. století velmi oblíbenou a rozšířenou společenskou zábavou. I přes varování lékařů se nomezilo jen na mládež, ale se stejnou chutí bruslili i dospělí. Přesto, nebo snad právě proto, nevzniklo žádné praktické oblečení pro pohyb na ledě. Na kluzišť se chodilo v oděvu jako na městské korzo. Pánové bruslili v buřince a dámy v rozměrných kloboucích. A stejně jako na promenádě i na ledové ploše vládla móda a společenská pravidla.

Dovedeme se vžit do atmosféry na začátku dvacátého století?

Usnadní nám to vzpomínky Vlasty Javořické. Ostatně tato autorka nás bude často provázet životem našich prababiček.

Byla jsem jednou z nejlepších bruslařek a vzbuzovala jsem dost obdivu. Tehdy se ještě nehrál hokej, to se ještě muži nehonili s klacký bezohledně jako dnes, to ještě brali dámy k bruslení jako k tanci.

Byla jsem tehdy hezky oblečená. Koupili mi krásný tmavomodrý kostým s přiléhavým žaketem a k tomu plyšový černý baret s dlouhým pštrosím bílým pérem, jež viselo ze strany na rameno.

Kdo budete číst tento můj životopis, vnučky nebo i pravnučky, asi se zasmějete, že jsem v přiléhavém kostýmu, v dlouhé vysoké šněrovačce a s tím chocholem na baretu bruslila. A to byly sukně dlouhé až na zem a v těch jsme opisovaly smělé kroužky, při nichž se nám kolem nohou pěnily volány bělostných spodniček. Nesmějte se! Mělo to také svůj půvab, a když vyhynuly ty bohaté spodničky, psali muži do novin, že móda zbavila ženu intimního kouzla, jež bylo v tajemném šustění spodniček!

Městské kluziště bylo místem schůzek a společenského života. Bruslařky se držely za ruce a pomalu kroužily ledovou plochou. Rychle ani nemohly. Klobouky a dlouhé sukně se spodničkami jim to ostatně nedovolovaly. Galantní pánové se předháněli, aby mohli dámy na šněrovací botky připevnit brusle typu halifax nebo kolumbus, nabídnout jí pomocnou ruku a potom i rámě. Zde se navazovaly známosti a sjednávaly schůzky, páry spolu elegantně bruslily za zvuku hudby... Každé kluziště mělo své favoritky.

Hela byla velmi elegantní, a jak vešla na kluziště, hned byla obklopena pány jako sladká hruška vosami. Každý byl blažený, mohl-li jí podržet

rukávník nebo kličku od bruslí, jež jí upadla. A což ti, kterým se poštěstilo dostat se k její nožce a připínat lehké brusle!

Byla vybornou bruslařkou a uměla kreslit na lesknoucím se ledě kruhy a spirály, až byla radost pohledět. Každý ji obdivoval a všichni byli blažení, kteří s ní mohli kroužit.

Dívky i mladíci se vzájemně předháněli v obratnosti, rychlosti jízdy i v bruslení „ozdobném“, jak se nazývalo krasobruslení. Asi bychom se divili, co všechno dokázali s primitivním vybavením. Vždyť „šlajfky“ byly brusle připínané na

boty pomocí malé kovové kličky. O to více vynikla u bruslařek „elegantní botička a módní punčocha“.

Dívá se k zemi. Nožkou smetá drobný sněhový pel a bruslí ho shrabuje na malý kopeček. Ví, že má krásnou nožku, elegantní botičku a módní punčochu, nemusí se za to stydět. A je jí dobře u srdce.

Nezapomeňme, že naše prababičky a pradědové měli podstatně méně možností k seznámení nežli my. Dívky a chlapci vyrůstali odděleně. Zvláště ve městech. Navštěvovali oddělené školy dívčí nebo chlapecké. Také volný čas jim vyplňovaly činnosti zcela odlišné. Bruslení proto vítali mladíci a dívky jako možnost vzájemného kontaktu a seznámení. A běda, když led roztál!

Toho roku však v polovině února přišla obleva, takže bylo psí počasí. Mládež byla mrzutá, pokazil se led a pro vodu nebylo možno vytáhnout paty. Mimo kluziště neměli mladí jiné středisko, kde by se mohli setkat. (...) Děvčata proto seděla doma, vyšívala a háčkovala, hubující na ošklivé počasí.

Málča byla v prabídné náladě a všechna práce, kterou jí maminka dávala, jí byla z duše protivná. Nač se má trápit s vyšíváním na nočních kabátcích, když se podle všeho ani vdávat nebude! Seděla nad prací jako umučená a měla beznadějných a smutných myšlenek plnou hlavu.

Slečna Amálka – Málča, jak jí říkali, totiž nejen výborně bruslila, ale kluziště bylo místem, kde se mohla vídat s mladíkem Hradilem. Proto ten smutek! I když jejich „známost“ začala pádem na tvrdý led:

Málča bruslila náruživě ráda. Mládí má rádo pohyb, tempo, rychlost, a to vše se uplatnilo na bruslích (...) Byla ve svém živlu, ale stále jí tu někdo scházel, pořád se dívala k budce, kde se připínaly brusle, až konečně uviděla toho čahouna, toho nesnesitelného nafoukance!

V malé chvíli se proháněl po kluzišti, jako by celé patřilo jen jemu. Vytvářel pravidelné kruhy a předváděl také „holandána“. Děvčata stála a dívala se na něj s obdivem, jen Málča ne. (...) Potom se rozjela sama. Uměla opravdu krásné polokroužky, obě ruce majíc v rukávníku, což bylo tenkrát důkazem, že si je zcela jistá, že nemusí udržovat rovnováhu rukama, a proháněla se po celé délce kluziště i tam, kde Hradil prováděl své atrakce.

Najednou však jakýsi šotek sestrojil zvláštní nehodu. Jak se míjeli, Hradil zasáhl širokým rozmachem své dlouhé nohy Málčinu brusli a zaklesl se hákem své „kolumbusky“ do háku její brusle – okamžitě oba leželi na ledu. Málča se notně udeřila do boku, a k tomu ukázala celé společnosti všechny krajky svých spodniček, a snad i možná volány kalhotek.

Střelhibitě jela oběma rukama po své toaletě a rudá studem a vztekem snažila se svou brusli vytrhnout z toho neblahého spojení. Hradil se krátce a hlasitě zasmál, i když se jistě také uhodil, a stihnul Málču posměšným pohledem. Pak rychle svou brusli vyprostil, a sbíraje ne Málču, ale svou odletivší čepici, řekl zcela lhostejně a frázovitě:

„Promiňte, slečno“.

A jakoby nic, ujížděl dále se svým „holandanem“.

Málča již také stála na nohou a dupala bruslí do ledu. Snad aby se přesvědčila, drží-li dobře brusle, snad aby ulevila svému hněvu. Cítila, jak se třese, zajedno leknutím a bolestí, ale také urážkou a hněvem. Ach, kéž by mu mohla oplatit tu netečnost! Kéž by ho mohla také tak urazit!

Pokud jste zvědaví, jaký měl tento společný pád slečny Amálky a mladíka Hradila pokračování, prozradíme, že se s nimi ještě shledáte. Ne však na kluzišti, ale na plese.

Překvapily vás krajky na spodničkách a lemu kalhot při pádu slečny bruslařky? I když měla Amálka poctivé „reformky“ pod kolena, přesto považovala za společenskou potupu odkrýt to, co mělo zůstat skryto zrakům veřejnosti!

Prádlo bylo intimní záležitostí „ženského světa“, nicméně se mu věnovala velká pozornost. „Spodní oblek“ (jak se prádlo také nazývalo) zaujímal v secesní módě důležité postavení a svou rozměrností a četností plnil mohutné prádelníky. Každý dámský módní časopis přinášel novinky o nejnovějších vzorech prádla, jeho materiálech i zdobení. Co radily módy v roce 1903 speciálně bruslařkám?

Stejně důležité jest přihlížeti k spodnímu obleku, který má býti nejen elegantní, ale též praktický a účelu svému vyhovující. Přes reformní spodky oblékají se krásné zdobené spodní sukně z hedvábné látky, které jsou buď celé kuvrované neb plissírované neb několika volanty z mušelínu-chiffonu opatřené, jež se zvláště při rychlejších pohybech vzdušně vyjímají. Krajky volí se méně pro ozdobu spodních sukní, poněvadž jsou méně trvanlivé a snadno se někde o háček u bruslí zachytí.

Kroučíte nad tím „praktickým“ prádlem hlavou? Asi bychom naše sportovní oblečení nevyměnily za šněrovačku, reformky a dlouhé spodničky s mušelínovými volány. Ale nebudeme přece koukat bruslícím dámám pod sukně! (To uděláme na jiném místě). Vždyť to, co bylo určeno pro oči všech, stálo opravdu za to. Na kluzišti bylo možné předvést nové toalety, nové klobouky, kožešिनové šály a rukávníky, neboť *zimní obleky docházejí nejvíce pozornosti a obdivu při bruslení, kde bývá vždycky četná vybraná společnost.*

Rozkošný, ovšem poněkud koketní dojem

Pohled na oblečení sličných bruslařek na začátku 20. století nenechá nikoho na pochybách, že šlo více o módní přehlídku nežli o sport. Kde jinde se mohly uplatnit kostýmy lemované kožešinou? Kde jinde mohly dámy elegantně rozvířit „plisírované“ sukně nežli při ladně vykroužených figurách? Však také jejich „sportovní“ oděv byl vytvořen na efekt.

Jezdí-li někdo k ledu a nazpět v kočáře, může směle obléci krásné bílé soukenné šaty zdobené sealskinem. Oblek tento sestává se ze sukně lemované bordurou z kožešiny a krátkého života s mohutnými rukávy, jehož podšívku tvoří bílý atlas. Kolébavým pohybem záhybů šůskových zazáří chvílemi cetky, což dělá rozkošný, ovšem též poněkud koketní dojem.

Ale o ten právě většině dam šlo! Proč by jinak zdobily spodničky krajkou a volány? *Nové svrchní sukně vyjímají se při bruslení zvláště příznivě, jejich řasnatými záhyby viděti jest zároveň bohatě zdobenou spodní sukni.*

Bruslit v dlouhých řasnatých sukních vyztužených spodničkami nebylo jistě jednoduché. Přesto sukně zkrácené ke kotníkům byly ve srovnání se sukněmi zakončenými vlečkou krokem k praktičtějšimu „sportovnímu“ oděvu, i když se nám to tak patrně nezdá.

Vydobytou výhodou jsou nyní kratší šaty, které jsou dámám nejen při bruslení, ale i každém pohybu velice výhodné, rovněž sluší lépe, poněvadž v kratších šatech zdají se dámy mladší a půvabnější. Jak nemístná

jest vlečka v době sněhu, větru a vánic, vědí dámy nejlépe ze skutečnosti, neboť promočené šaty dole jsou těžké a obtížné. Dámy přesvědčil asi spíše argument o půvabu a mládí. Móda se totiž málokdy řídila praktickými důvody. V secesi rozhodně ne.

Při pohledu na sličné bruslačky máme dojem, že jim musela být zima. Ve srovnání s našimi zateplenými kombinézami a bundami se nám jejich zimní kostýmy zdají pro ledové plochy pod širým nebem nedostačující. Ty zimomřivé to řešily tak, že si do módních objemných, takzvaných šunkových, rukávů (jejich tvar se opravdu podobal kýtě šunky) všivaly ještě úzké rourovité rukávy. Mladé dívky však hrály obdiv nápadníků.

Jak může někdo říci, že je mu na ledě zima. Vita jen plane. Tváře jí hoří a není ani nalícená. Ještě krásněji planou její oči. Slávek se do nich příliš rád dívá, ač při tom bruslení to není možné. Bruslí za ní, opisuje protichůdné kruhy, teprve při obratu a novém zakroužení je možné se jí zadívat do očí. A jdou pak spolu do ohřívárny a dají si horký čaj.

A další kolo „námluv“ může začít!

Ale co dámy, které nehřála láska? Při pohledu na jejich efektní klobouky je nám jasné, že se rychlou jízdou na bruslích pořádně zahřát ani nemohly. I když byla secesní móda pro sport nepraktická, jeden praktický doplněk jí nemůžeme upřít: rukávník. Chránil ruky dam v kožených rukavičkách před mrazem. Nahrazoval i kabelku. Byl nejen praktickým, ale i velmi módním doplňkem. Každá zimní sezona přinášela něco nového. Měnily se tvary i velikost rukávníků, jejich ozdoby i materiál. Nejčastěji se zhotovovaly z kožešin, ale i ty podléhaly módě. „Dobře oblékaná dáma“ rozhodně nevystačila s jedním, byť sebenákladnějším „štucllem“. Vždy se musela informovat, co nového i v oblasti rukávníků je „in“ (jak bychom to označily dnešním slovníkem).

*Nynější módní rukávníky jsou značně veliké, měkce podšité, mají velké otvory a zdobí se několika hlavičkami a ocásky. Některé rukávníky opatřeny jsou zvláštními kapsičkami k uschování různých drobností, informovaly čtenářky *Nové Pařížské Mody* v roce 1907. Co nestačily ohřát rozměrné kožešinové rukávníky, to se snažily dohnat dlouhé kožeši-*

nové šály. I přes tyto efektní kožešinové doplňky dámy na bruslích patrně dost vymrzly.

To pánové na tom byli lépe. Jejich oblečení bylo přece jen praktičtější. Bruslili v obleku s vestou, hrály je teplé zimníky s kožešinovými límci. Na bruslích se pohybovali rozvážně, stejně jako na promenádě. S buřinkou na hlavě žádné piruety dělat nemohli. Zato si vychutnávali dámskou společnost, pobyt na vzduchu a někteří i doutník! Svědčí o tom i toto upozornění: *Nošení holí, deštníků a kouření jest nešvar, jehož na ledě třeba zanechat; odhozené oharky snadno i cvičeným bruslařům způsobiti mohou pád.*

A věřte, že pád takové elegantní dámy v secesním oděvu nevypadal příliš elegantně.

Na sněhových pláních

Hockey na ledě, závody v bruslení ozdobném, zábavy na kluzišti při hudbě a lampionech, všude plno reklam a návštěví. A v pozadí, jako prostředek k daleko mocnějšímu rozmachu zimního sportu, ohlašují se lyže.

Sportovní hlídka z roku 1901 předpovídala správně. Lyžování se ve 20. století opravdu stalo masovým zimním sportem. Ne však hned. Na samém počátku století pusté sněhové pláně konkurovaly kluzišťům jen obtížně. Nový model rukávnicku se na lyžích uplatnit nemohl! Lyžování bylo zprvu zábavou několika nadšenců. Díky jednomu z nich se lyže objevily v Čechách už v roce 1887, kdy si je z cesty po Skandinávii přivezl sportovec Josef Rössler-Ořovský. Tento nadšený propagátor nového sportu společně s dalšími sportovními nadšenci založil první „Lyžařský kroužek“. Výstroj si objednali z Norska – kolébky lyžování. Dodání prvních lyží c. k. poštou bylo kuriózní: celníci si s lyžemi, které předtím nikdy neviděli, nevěděli rady. Podle jakého tarifu je proclít? První páry lyží tedy proclili podle tarifu pro „lodní vesla ze dřeva“. Však to byla také poctivá dřevěná prkýnka!

Lyžování se však zakrátko rozšířilo a stalo se „novým“ sportem. A také módou, zpočátku určenou pouze mužům. *Výkladní skříňe*

sportovních obchodů počínají se plnit podivnými příslušenstvími dosud nového sportu, jenž získal si během dvou let tolik příznivců. V roce 1896 se konalo v pražské Stromovce mistrovství Království českého v běhu na lyžích. Nepřekvapí nás, že účastníky závodu byli pouze muži.